Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2026–2027

Aanhangsel van de Handelingen

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

255

Vragen van het lid **Vermeer** (BBB) aan de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport over *XR Ambtenaren en de politieke neutraliteit van het ambtenarenapparaat* (ingezonden 21 augustus 2026).

Antwoord van Staatssecretaris **Van der Burg** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 5 oktober 2026). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2025–2026, nr. 3024.

Vraag 1
Bent u bekend met het artikel *«Activistische ambtenaren willen dat het kabinet klimaatverandering uitroept tot noodsituatie»* in het Financieele Dagblad van 12 augustus 2026 en met de daarin genoemde organisatie XR Ambtenaren?[1]

Antwoord 1
Ja.

Vraag 2
Sinds wanneer bent u bekend met het bestaan van XR Ambtenaren en heeft het kabinet contact met deze organisatie of haar vertegenwoordigers? Zo ja, waarover en in welke hoedanigheid?

Antwoord 2
Het bestaan van XR ambtenaren is bekend. Het kabinet heeft geen contact met deze beweging of haar vertegenwoordigers.

Vraag 3
Bent u bekend met de doelstelling van XR Ambtenaren om ambtenaren uit verschillende overheidsorganisaties te verenigen, actie te voeren binnen en buiten de eigen organisatie en zo invloed uit te oefenen op het overheidsbeleid?

[1] Financieel Dagblad, 12 augustus 2026 (https://fd.nl/politiek/1606943/activistische-ambtenaren-willen-dat-het-kabinet-klimaatverandering-uitroept-tot-noodsituatie).

ah-tk-20262027-255
ISSN 0921 - 7398
's-Gravenhage 2026

Antwoord 3
Alleen via openbare stukken zoals het eerder genoemde artikel en de website van Extinction Rebellion heeft het kabinet kennisgenomen van de doelstelling van XR Ambtenaren.

Vraag 4
Zo ja, hoe beoordeelt u deze doelstelling?

Antwoord 4
Het recht op vereniging, vrijheid van meningsuiting en demonstratie zijn grondrechten die ook gelden voor ambtenaren. Artikel 10 van de Ambtenarenwet 2017 stelt hieraan wel de beperking dat ambtenaren zich hiervan dienen te onthouden, indien door de uitoefening van deze rechten de goede vervulling van de functie of de goede functionering van de openbare dienst, voor zover deze in verband staat met de functievervulling, niet in redelijkheid zou zijn verzekerd. Men noemt dit wel de «functioneringsnorm».
Deze wettelijke norm is voor rijksambtenaren concreet uitgewerkt in de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren en de Gedragscode Integriteit Rijk (GIR). Hierin staat beschreven dat rijksambtenaren het recht hebben op een eigen mening en politieke betrokkenheid, maar dat zij er altijd voor moeten zorgen dat hun privéuitingen en -gedragingen de betrouwbaarheid en neutraliteit van de overheid niet in gevaar brengen. Hoe zich dat vertaalt in een specifieke casus, moet van geval tot geval worden beoordeeld.

Vraag 5
Acht u het wenselijk dat ambtenaren zich op grond van hun ambtelijke positie verenigen binnen een onderdeel van Extinction Rebellion om gezamenlijk politieke druk uit te oefenen op bewindspersonen, volksvertegenwoordigers en andere bestuursorganen?

Antwoord 5
Dat ambtenaren zich geroepen voelen om zich als privépersoon uit te spreken over grote maatschappelijke thema's, is voorstelbaar en binnen de grenzen zoals hierboven uiteengezet, ook toegestaan. De wetgever heeft destijds meegewogen dat uitoefening van grondrechten door ambtenaren een zeker ongemak kan opleveren. Beleidsvorming binnen de openbare dienst is geen spanningsloos en homogeen proces. De openbare dienst in een democratische samenleving en de concrete onderdelen daarvan moeten zekere spanningen en complicaties ten gevolge van de uitoefening van grondrechten door ambtenaren kunnen verdragen.[2] Tegelijkertijd is het uiteindelijk aan het kabinet om politieke besluiten te nemen en hierover verantwoording af te leggen aan het parlement.

Vraag 6
Ziet u het risico dat met XR Ambtenaren een politiek-activistisch netwerk binnen de overheid ontstaat dat ambtelijke posities, contacten, kennis en interne toegang kan gebruiken om buiten de reguliere besluitvorming om invloed uit te oefenen op beleid?

Antwoord 6
Binnen de ambtelijke dienst bestaan veel contacten. Ambtenaren kunnen elkaar opzoeken om ook buiten hun eigen ambtelijk werk maatschappelijke thema's te bespreken en zich daarover te uiten. Zolang de wettelijke kaders en gedragsregels[3] daarbij in acht worden genomen, is dat toegestaan.
Dit laat onverlet dat beleidsvorming te allen tijde plaatsvindt binnen de kaders van onze democratische rechtsstaat. Daarin adviseert de ambtenaar en besluit de politiek, die daarover verantwoording aflegt aan het parlement. Vervolgens voeren ambtenaren uit wat politiek is besloten, ook als de politieke weging tot een ander besluit heeft geleid dan werd geadviseerd. Als de uitvoering van een politiek besluit onbedoelde gevolgen heeft, is het de

[2] Kamerstukken II 1985/86, 19 495, nr. 3, p. 5.
[3] Zoals bijvoorbeeld artikel 6, 9 en 10 van de Ambtenarenwet 2017, de Aanwijzingen externe contacten van rijksambtenaren en de Gedragscode Integriteit Rijk.

taak van ambtenaren om die signalen terug te leggen bij de verantwoordelijk bewindspersoon zodat die het besluit kan heroverwegen. Dat vloeit voort uit onze Grondwet.

Vraag 7
Hoe verhoudt dit zich tot de artikelen 42 en 44 van de Grondwet, waaruit volgt dat Ministers politiek verantwoordelijk zijn en ministeries onder leiding staan van een Minister? Deelt u de opvatting dat de politieke koers wordt bepaald door democratisch verantwoordelijke bestuurders en niet door ambtelijke actiegroepen?

Antwoord 7
Binnen de kaders van onze politieke rechtsstaat adviseert de ambtenaar en besluit de politiek, die daarover verantwoording aflegt aan het parlement. Zie ook het antwoord op vraag 6.

Vraag 8
Waar ligt volgens u de grens tussen interne ambtelijke tegenspraak, die onderdeel is van goed ambtelijk vakmanschap, en georganiseerd extern activisme waarmee ambtenaren het beleid van democratisch verantwoordelijke bestuurders proberen te veranderen?

Antwoord 8
Het ambtelijk uitspreken en tegenspreken in het proces van interne politieke besluitvorming behoort tot het vak van de ambtenaar. Daarbij hebben ambtenaren de ruimte om vanuit hun professie en deskundigheid vrijelijk te kunnen adviseren en alle relevante feiten en overwegingen bij de bewindspersoon neer te leggen, waarna de politiek besluit.
Als ambtenaren zich naar buiten toe uiten, ligt de grens bij de functioneringsnorm uit artikel 10 van de Ambtenarenwet 2017. Deze wettelijke norm is voor rijksambtenaren nader uitgewerkt in de Gedragscode Integriteit Rijk, waarin handvatten staan over hoe rijksambtenaren de balans bewaren tussen hun grondrechten als burger en de professionele betrouwbaarheid van de openbare dienst. In artikel 14 van de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren zijn factoren genoemd die een rol kunnen spelen bij de beoordeling of de normen van artikel 10 Ambtenarenwet zijn overschreden. Het betreft dan onder meer de afstand tussen de functie van de ambtenaar en het beleidsterrein waarover de uitlatingen zijn gedaan, het tijdstip waarop de uitspraken zijn gedaan en de wijze waarop de uitspraken zijn gedaan.

Vraag 9
Deelt u de opvatting dat ambtelijke tegenspraak in beginsel intern moet plaatsvinden, zodat de bewindspersoon na weging van alle adviezen een politiek besluit kan nemen en daarover door de Kamer ter verantwoording kan worden geroepen?

Antwoord 9
Ambtelijke tegenspraak vindt intern plaats. De ambtenaren adviseren en de bewindspersoon neemt na weging van de adviezen een politiek besluit. De bewindspersoon legt verantwoording af aan de Kamer over de politieke besluiten. Zie tevens het antwoord op vraag 6 en 8.

Vraag 10
Zo nee, waarom niet?

Antwoord 10
Zie antwoord op vraag 9.

Vraag 11
Hoe wordt de ministeriële verantwoordelijkheid nog daadwerkelijk vormgegeven wanneer ambtenaren zich zelfstandig als politieke woordvoerders presenteren, publiekelijk een andere koers bepleiten en daarbij hun ambtelijke positie inzetten om aan hun oproep gezag te verlenen?

Antwoord 11
Het kabinet herkent zich niet in de stelling dat ambtenaren via deelname aan XR Ambtenaren zich als zelfstandig politieke woordvoerders presenteren. Het kabinet verwijst naar de regulering op basis van de functioneringsnorm van artikel 10 van de Ambtenarenwet 2017. Voor rijksambtenaren geven de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren en de Gedragscode Integriteit Rijk factoren die meespelen bij de vraag of de functioneringsnorm wordt geschonden, zoals maatschappelijke gevoeligheid van het onderwerp, de betrokkenheid van de ambtenaar bij het onderwerp, en het moment en de manier waarop ambtenaren opvattingen kenbaar maken. Of de functioneringsnorm wordt overtreden, dient van geval tot geval te worden beoordeeld aan de hand van de specifieke omstandigheden.

Vraag 12
Ziet u het risico dat ambtenaren die gezamenlijk politieke doelen formuleren, campagne voeren en hun ambtelijke positie gebruiken om beleid te beïnvloeden, zich ontwikkelen tot een zogenoemde vierde macht zonder eigen democratisch mandaat of rechtstreekse verantwoordingsplicht?

Antwoord 12
In de GIR staat beschreven dat rijksambtenaren het recht hebben op een eigen mening en politieke betrokkenheid, maar dat zij er altijd voor moeten zorgen dat hun privéuitingen en -gedragingen de betrouwbaarheid en neutraliteit van de overheid niet in gevaar brengen. Dat ambtenaren zich geroepen voelen om zich als privépersoon uit te spreken over grote maatschappelijke thema's, is voorstelbaar en binnen de grenzen zoals hierboven uiteengezet, ook toegestaan. In de ambtenarenwet 2027 is destijds meegewogen dat het uitoefenen van grondrechten door ambtenaren zekere spanning en complicaties met zich brengt. Ambtenaren dienen de balans te bewaren tussen hun grondrechten als burger en de professionele betrouwbaarheid van de openbare dienst. Hoe zich dat vertaalt in een specifieke casus, moet van geval tot geval worden beoordeeld. Zie hiervoor tevens het antwoord op vraag 4, 5, 8 en 11.

Vraag 13
Klopt het dat onder de betrokken activisten een communicatieadviseur van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en een leidinggevend ambtenaar van de provincie Groningen zijn, die zich in de media nadrukkelijk als ambtenaar hebben gepresenteerd? Hebben zij vooraf toestemming gevraagd of melding gemaakt van hun mediaoptreden?

Antwoord 13
Over individuele casuïstiek kunnen we vanuit privacy redenen geen uitspraken doen. In algemene zin geldt dat voor het gebruik maken van het recht op vrijheid van meningsuiting geen voorafgaande toestemming nodig is als dit op persoonlijke titel plaats vindt. Dit heeft te maken met het verbod op censuur. Het is aan de individuele ambtenaren om alle relevante aspecten mee te wegen voordat tot een publieke uiting wordt overgegaan. Als daar aanleiding toe bestaat, dienen ambtenaren zich jegens hun werkgever wel te verantwoorden over de afwegingen en keuzes die zijn gemaakt. Het is dan vervolgens aan de werkgever om te beoordelen of er sprake is van een overtreding van geldende wet- en regelgeving. In de Gedragscode Integriteit Rijk en de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren zijn voorts regels opgenomen over contact met media vanuit de ambtelijke functie.

Vraag 14
Hoe beoordeelt u de uitspraak van de bij het Ministerie van VWS werkzame communicatieadviseur dat zij niet primair voor bewindspersonen zou werken? Acht u het aanvaardbaar dat iemand die beroepsmatig betrokken is bij overheidscommunicatie tegelijkertijd als woordvoerder van een activistische organisatie publiekelijk druk uitoefent op het kabinet?

Antwoord 14
Over individuele casuïstiek kunnen vanuit privacy redenen geen uitspraken worden gedaan.

Vraag 15
Hoe verhouden de organisatie en activiteiten van XR Ambtenaren en het optreden van de betrokken ambtenaren zich tot de artikelen 6 en 10 van de Ambtenarenwet 2017, de Gedragscode Integriteit Rijk, de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren en de ambtseed?

Antwoord 15
Op grond van artikel 10 van de Ambtenarenwet 2017 geldt de functioneringsnorm. Daarnaast worden in de Aanwijzingen inzake externe contacten van rijksambtenaren en de GIR de factoren genoemd die meespelen bij de vraag of de functioneringsnorm wordt geschonden. Van geval tot geval wordt in een specifieke casus beoordeeld of de normen en gestelde grenzen overschreden zijn. Zie tevens het antwoord op vraag 6 en op vraag 11.

Vraag 16
Is onderzocht of XR Ambtenaren of daarbij aangesloten ambtenaren voor hun activiteiten gebruikmaken van werktijd, interne communicatiekanalen, ambtelijke informatie, contacten, apparatuur, vergaderruimten of andere voorzieningen van overheidswerkgevers? Zo nee, bent u bereid dit rijksbreed te onderzoeken?

Antwoord 16
Het uitgangspunt is dat rijksambtenaren de richtlijnen volgen die in de Gedragscode Integriteit Rijk genoemd zijn. De in de vraag genoemde gegevens zijn niet rijksbreed beschikbaar. Als daar aanleiding toe is, ligt het op de weg van de ministeries als werkgever om daar aandacht aan te besteden. Uitgangspunt is dat uitoefening van grondrechten in eigen tijd plaatsvindt en dat rijksmiddelen voor het werk worden gebruikt.

Vraag 17
Welke gevolgen heeft dergelijk zichtbaar activisme volgens u voor collega-ambtenaren die hun werk wel politiek neutraal en loyaal aan het democratisch bestuur proberen uit te voeren? Begrijpt u dat ook zij hiervan reputatieschade kunnen ondervinden en dat burgers aan hun onpartijdigheid kunnen gaan twijfelen?

Antwoord 17
Het is voorstelbaar dat publieke uitingen van ambtenaren bij andere ambtenaren ongemak teweegbrengt. Zoals hiervoor aangegeven moet de openbare dienst in een democratische samenleving een zekere spanning kunnen verdragen. Het is echter van groot belang om hierover in de organisatie een open gesprek te voeren met en tussen ambtenaren onderling.

Vraag 18
Welke maatregelen neemt u om te voorkomen dat ambtenaren hun functie, functietitel, interne kanalen of ambtelijke gezag voortaan gebruiken om namens activistische organisaties politieke druk uit te oefenen op het kabinet?

Antwoord 18
Er wordt binnen de Rijksoverheid continu geïnvesteerd in ambtelijk vakmanschap. Hierbij wordt een cultuur bevorderd die ruimte geeft aan de inbreng van verschillende perspectieven. Indien en voor zover ambtelijk vakmanschap niet betracht wordt zijn er duidelijke grenzen die de werkgever bewaakt.

Vraag 19
Kunt u deze vragen één voor één beantwoorden?

Antwoord 19
Ja.